

Nijkerk *Natuurlijk*

Kwartaalblad voor leden en donateurs van IVN Nijkerk Nummer 4 - 2024

Herfst

ivn natuur
educatie
Nijkerk

Instituut voor natuureducatie
Afdeling Nijkerk

BESTUUR

Voorzitter	Vacant	
Secretaris	Arjan van Slooten	06-36 38 40 06 secretaris@ivn-nijkerk.nl
Penningmeester	Ellie Kroon	06-13 07 63 39 penningmeester@ivn-nijkerk.nl
Algemeen lid	Rien Loman	06-25 08 18 05 info@ivn-nijkerk.nl
Oriënterend lid	Marieke van den Heuvel	06-14 03 50 67 info@ivn-nijkerk.nl
Vertrouwens ContactPersoon (VCP)	Ben Hiemstra	06-42 21 95 86 vcp@ivn-nijkerk.nl

COLOFON

Nijkerk Natuurlijk is een uitgave van IVN-afdeling Nijkerk. Kopij en reacties kunt u uiterlijk tot **15 november 2024** sturen naar Arjan Kalee, nn@ivn-nijkerk.nl (tekst zo mogelijk in Word aanleveren en **afbeeldingen los** bijleveren als JPG of TIFF).

Redactie:

Arjan Kalee (tijdelijke coördinator)
Egbert Woudenberg
Hans Dekker

Lay-out en productie:

Renea Grafisch, Nijkerk

Bezorging:

Renée Broekhuis (coördinator),
Robin Nellestein, Marion Petrie,
Anita de Raad, Jaap Schaap,
Marinus van Tol, Wil van Winkoop,
Dinie Vos, Bernadette Post,
Akke Tolsma, Ans Vermeulen,
Hildegard Steenbrink,
Jacqueline Kooy en Johan Nijzink

Foto op de voorkant:

De roodborsttapuit, van Thea de Ruijter.
Een toelichting bij deze foto vindt u op pagina 4.

Nijkerk *Natuurlijk*

Jaargang 47; 2024 nr. 4 (Herfst)

Kwartaalblad voor leden en donateurs van IVN Nijkerk.

De afdeling IVN Nijkerk is opgericht op 14 maart 1977.

Secretariaat: Greppelland 7, 3863 ZK Nijkerk,
secretaris@ivn-nijkerk.nl

Banknummer: NL32RABO0347864759 t.n.v. IVN Nijkerk

Ledenadministratie: Herman van Dasselaar, ledenadministrateur@ivn-nijkerk.nl

Lidmaatschap: lid € 25,00, donateur € 17,00, huisgenootlid € 12,50,
jeugd lid € 7,50 en cadeaulid € 25,00 per jaar

Website: www.ivn.nl/afdeling/nijkerk

INHOUDSOPGAVE

De roodborsttapuit - <i>bij de voorpagina</i>	4
Rabo ClubSupport	4
Zwaluwen en het weer	5
Het verhaal van de duif	7
Het zwart weeskind	10
Opvolging Boomfeestdag, alweer een feestje!	12
Verslag van de excursie naar de Stille Kern op 29 mei	14
De bezorging van Nijkerk Natuurlijk	17
Programma	18
Verslag Open Tuinen Dag op 15 juni 2024	19
Een boek over het funeraire erfgoed van Nijkerk	20
Zorgzame moeders	22
Vogelcursus voorjaar 2024 door IVN en VUN	27
Werkgroepen	31

IVN is een landelijke organisatie die mensen lokaal bij de natuur betreft. Meer dan 20.000 ervaren vrijwilligers organiseren jaarlijks met veel passie en kennis talloze excursies, cursussen, wandelingen en tentoonstellingen. Zo komen veel mensen in contact met de natuur. En dat is nodig, want IVN is ervan overtuigd dat kennis van natuur, milieu en landschap de betrokkenheid vergroot. Door uw lidmaatschap ondersteunt u IVN Nijkerk.

DE ROODBORSTTAPUIT - bij de voorpagina

Ga je de heide op? Grote kans dat je een roodborsttapuit tegenkomt. Heide is het leefgebied van deze tapuit. Dat is echter niet de enige plek waar je dit leuke vogeltje kan vinden. Hij leeft met name in droge gebieden met enige struweelopslag of hoog opschietende kruiden. Behalve in heidegebieden vind je hem bijvoorbeeld ook in de duinen.

De roodborsttapuit is een vogeltje met een lengte van zo'n 12 cm. Hij maakt onderdeel uit van de familie van de vliegenvangers en voedt zich met name met insecten. Een slak of bessen gaan er ook prima in. Het gaat goed met de roodborsttapuit in Nederland. Dat is niet altijd zo geweest. In de jaren '60 en '70 was er een achteruitgang van het aantal broedparen. Vogelbescherming Nederland noemt als oorzaak van deze afname de herverkaveling, het spuiten en branden van sloten, greppels en akkerlanden, de

groeïende populatie van zwaar bemeste maïsakkers en de verarming van agrarische graslanden. Door meer natuurbehoud en ontwikkeling daarvan groeit de populatie weer. In Nederland is sprake van zo'n 22.000 broedparen. Ze blijven redelijk lang in Nederland waardoor ze twee keer kunnen broeden. In september/oktober trekken de meeste roodborsttapuiten naar Zuid-Europa om daar te overwinteren. Er zijn echter ook roodborsttapuiten die gewoon de winter in Nederland blijven.

Wanneer ik naar de heide ga, kom ik bijna altijd wel de roodborsttapuit tegen. Vaak zit hij op de top van een tak. Vandaar uit heeft hij namelijk goed zicht. Dus ga je er op uit, zoek de roodborsttapuit in de toppen van lage bomen en struiken.

Thea de Ruijter

RABO CLUBSUPPORT

In 2024 kunnen Rabobank-klanten hun stem weer uitbrengen tijdens de Rabo ClubSupport stemcampagne, die gepland staat van 2 tot 24 september. Ook IVN Nijkerk heeft zich weer ingeschreven.

Onze natuurgidsen willen we graag duidelijk herkenbaar laten zijn door hen IVN-kleding met logo te geven. Stemt u ook op IVN Nijkerk zodat we met hulp van de Rabobank de kleding kunnen aanschaffen?

Ellie Kroon

Half juli ging ik mee met een groepje wandelaars in Drenthe en toen we op verlate deelnemers wachtten zagen we een stuk of tien laagvliegende gierzwaluwen boven ons. En zo kwam de vraag op hoe het ook alweer was met die zwaluwen. Wanneer vliegen ze hoog en wanneer vliegen ze laag? En waarom doen ze dat? Het antwoord werd wel op hoofdlijnen gegeven, maar in mijn gedachten liet het mij niet los: hoe zit het nou echt?

Er zijn verschillende weerspreuken over zwaluwen en die komen meestal op hetzelfde neer: Vliegt de zwaluw hoog, dan blijft het overwegend droog en vliegen de zwaluwen laag, dan nadert er een regenvlaag. Het heeft alles te maken met het hoofdvoedsel van zwaluwen: insecten.

Als het zonnetje schijnt, warmt de aarde op en de aarde geeft die warmte door aan de lucht erboven. Die opgewarmde lucht stijgt naar boven en door de thermiek worden ook de insecten mee omhooggetild. De zwaluwen vinden door de warmte hun voedsel in hogere luchtlagen en gaan dus mee de hoogte in. Bij regen en kou vindt een tegengestelde beweging plaats en blijven de insecten vlak boven de grond of boven het water. De zwaluwen moeten dan naar beneden om hun prooi te vangen. Tijdens het broedseizoen gaat het per zwaluw om 7000 tot 9000 insecten (meestal vliegen en muggen) per dag! Vaak gaan de zwaluwen al

eerder laag vliegen, voordat het gaat regenen. Dat komt omdat, voordat wij een weersverandering zien, de luchtstromingen dan al dalen. Dat gaat niet altijd op, want ook op mooie dagen (zonder vooruitzicht op slechter weer) zie je wel eens zwaluwen laag overvliegen: insecten zijn natuurlijk voor voedsel en bescherming in belangrijke mate afhankelijk van wat zich op de grond afspeelt.

Maar ja, betreffen de weerspreuken over zwaluwen ook de gierzwaluwen? Gierzwaluwen zijn nou niet bepaald familie van de huiszwaluw, de boerenzwaluw en de oeverzwaluw en op een totaal ander moment in de evolutie ontstaan. Ze blijken nauwer verwant te zijn aan de nachtzwaluw (ook al geen zwaluw) en de kolibrie.

De gierzwaluw (*Apus apus*) is maar korte tijd in ons land: hij arriveert in de tweede helft van april en is vaak voor augustus weer op weg naar Midden-Afrika en wordt daarom ook wel de 100-dagen vogel genoemd. Je herkent ze in vlucht aan de 'gierende' geluiden die ze maken. Kom je in het late najaar nog steeds gierzwaluwen tegen, goede kans dat dit de gelijkende valse gierzwaluw is, een dwaalgast uit Zuid-Europa, die je steeds meer en in grotere aantallen ziet opduiken in het najaar.

De gierzwaluw leeft voornamelijk in de lucht, waar hij eet, paart en zelfs slaapt (hoog in de lucht, tot

op wel 3 km hoogte!). Alleen om te broeden verlaat hij de lucht. De poten zijn daarom gedegeneerd tot korte klauwtjes, gemaakt om ergens aan te hangen, lopen is er niet meer bij. Vanaf de grond opvliegen kan alleen als de ondergrond vlak is met voldoende ruimte eromheen. Het Latijnse *Apus* komt van het Oud-Grieks *apous*, hetgeen pootloos betekent. Een totaal andere vogel dus als de zwaluwen. Toch zijn er overeenkomstige eigenschappen.

De gierzwaluw is, net als de andere zwaluwsoorten, in belangrijke mate afhankelijk van 'luchtplankton': als er een nest te voeden is, moeten er dagelijks (!) 15.000 tot 20.000 spinnetjes en insecten uit de lucht opgepikt worden. Ze worden in de bek samengedrukt tot balletjes, zo'n 300 tot 500 per bal. Een jonge gierzwaluw lust iedere dag wel meer dan 10 van dit soort balletjes.

Voor het foerageren zal de gierzwaluw toch ook in grote lijnen rekening moeten houden met de vindplaats van de insecten: hoog bij warm weer en laag bij frissere omstandigheden. De gierzwaluw vangt ze tot op zo'n 8 kilometer van het nest. Niet-broedende gierzwaluwen vliegen bij ongunstige weersomstandigheden soms honderden kilometers naar betere foerageergebieden, maar gierzwaluwen met jongen blijven toch zo veel mogelijk in het broedgebied. Echter jonge gierzwaluwen kunnen goed tegen een periode met minder voer en kunnen tot wel zes tot zeven dagen zonder voedsel. Ze komen in een winterslaapachtige mood als er, bij aanhoudend slecht weer, door de ouders toch verderop gefoerageerd moet worden.

Toch kan in grote lijnen wel worden gesteld dat de weerspreuken over de zwaluwen ook voor de gierzwaluwen gelden. Niet voor de nachtzwaluw, die zich vooral op vlinders en kevers richt. Maar uiteindelijk zijn het de insecten die de hoogte van het vliegen bepalen. Alleen kunnen we deze meestal niet zien en hebben we daarom maar de weerspreuken aan de zwaluwen opgehangen.

*Tekst: Hans Dekker
Foto: Jelle de Jong*

HET VERHAAL VAN DE DUIF

Het is vakantie. Grote vakantie. De schoolpleinen zijn leeg, de scholen hebben hun deuren gesloten, een enkele vergeten kinderfiets hangt lusteloos in het fietsenrek. De wijk is uitgestorven. Zes weken lang. De man met de witte baard en de groene bodywarmer heeft taartjes gehaald en koffie gezet. De tuinstoelen hebben hun kussens aangetrokken, de parasol roept "Hoera"! Laat nu de visite maar komen.

Daar gaat de bel. Tante Ans staat op de stoep. Ze is met de taxi. Ze heeft een mooie feestjurk aan, haartjes in de krul en een tas met cadeautjes en bloemen. Altijd feest als zij er is. Even later zitten ze gezellig in de tuin. Tante Ans kan heel goed praten en de man met de witte baard luistert aandachtig naar zijn zus. Zo aandachtig dat zij niet in de gaten heeft dat er een nieuwe gast is aangeschoven. "Kijk eens onder je stoel, Ans", zegt haar broer. Ans buigt zich iets naar voren en slaat dan

haar handen in elkaar. Daar trippelt zomaar een duif. En geen gewone duif maar een prachtige zwart-witte duif. En... hij heeft een ringetje om zijn ene pootje. Hij scharrelt rond onder de stoel van tante en lijkt niet schuw.

De man met de witte baard staat voorzichtig op en schuifelt naar de schuur. Hij heeft een plan. Een duif met een ringetje, die niet wegvliegt, daar is iets mee aan de hand. Die heeft honger, die heeft dorst en die is moe. De broer van tante Ans scharrelt in de schuur en komt naar buiten met een groot

vangnet. Langzaam benadert hij de duif en met een goed getimede uithaal sluit het net zich over het verbaasde dier. "Hebbes", zegt broer verheugd. Nu ergens een grote doos vandaan halen. Die is zo gevonden in de papiercontainer aan het eind van de straat. Er gaan een paar handen zaagsel in, een bakje water, een bakje voer, en... de duif. Deksel erop en dan is het afwachten.

De volgende dag zit de duif nog steeds in de doos. Hij heeft gegeten en gedronken en je kunt hem horen rondscharrelen. Zijn veren strijken

langs het karton van de doos maar hij doet geen enkele poging om te vliegen. Hij is totaal uitgeput. Dat voelde de broer van Ans aan het borstbeen. Vel over heen, zeggen wij dan.

De duif werd onderdeel van het huishouden en begon langzaam aan te sterken. Het gefladder werd krachtiger en voer en water vonden steeds gretiger aftrek. De dag brak aan dat we afscheid van hem moesten nemen. Onze koffers waren gepakt, de familie kwam om uitgezwaaid te worden naar verre bestemmingen.

Toch kwam het moment nog onverwacht snel. De man met de witte baard opende de doos, pakte de duif behoedzaam vast en liep met de duif in zijn handen naar het midden van de tuin. Met een zwaai wierp hij de duif richting de hoge bomen en wij allen dachten: "Vaarwel lieve duif! Het ga je goed!"

Anneke Thuring

de Bibliotheek
Gemeente Nijkerk
brengt je verder!

**Leen boeken/tijdschriften over tuinieren
bij de Bibliotheek! www.bibliotheeknijkerk.nl**

MOS bv

verenigingsmanagement,
secretariaat, financiële
administratie,
communicatie en advies

www.mos-net.nl

MOS Select bv

werving en selectie,
detachering,
uitzenden

www.mosselect.nl

MOS Events bv

evenementen,
congressen, workshops

www.mosevents.nl

Postbus 1058 - 3860 BB Nijkerk - Tel: 033 - 247 34 00
E: mos@mos-net.nl - W: www.mos-net.nl

Sanitair
Alle merken kranen
Onderdelen voor kranen
Gashaarden
Elektra
PVC afvoer
Badkameraccessoires
Dakbedekkingsmaterialen

LOODGIETERSBEDRIJF
DOE-HET-ZELF-ADVIESCENTRUM

Ohmstraat 1, 3861 NB Nijkerk
(033) 245 14 72

Voor bedrijven en particulieren
Openingstijden en overige
informatie vindt u op:
www.van-dasselaar.nl

HET ZWART WEESKIND

Vele jaren lang zaten er onder mijn vlonder boven de sloot ongeveer vijftig grote donkere nachtvinders die tegen een uur of elf 's avonds in de zomer uitvlogen. Die nachtvlinder heette zwart weeskind. Daar is in NN 2023 nr. 4 een artikel over geschreven. Deze zomer zat er echter geen enkele vlinder onder deze vlonder. Door een ongelooflijk toeval heb ik er enkele terug gevonden.

Dat zat zo: Boven de dwarsloot achter ons huis staat een boshut. Het afdak ervan heb ik afgedekt met een dubbele laag landbouwplastic. Toen ik op zoek was naar slakken haalde ik de twee lagen uit elkaar. Daar zaten twee gewone wegslakken en een tijgerslak. Tot mijn verbazing zaten er ook twee zwarte weeskinderen. Hierna heb ik nog vele keren gekeken. Soms zat er één, meestal twee en een enkele keer vier.

Natuurlijk heb ik mij afgevraagd wat de reden is dat de vlinders deze plek opgezocht hadden. Waarom gaan ze tussen twee lagen plastic zitten en hoe vinden ze die plek? Het blijkt dat de meeste nachtvinders van een vochtige omgeving houden. En verpoppen, rusten of overwinteren doen ze op een veilige verscholen plek. De ruimte tussen de twee lagen plastic voldoen aan deze voorwaarden.

Etymologie

Voor de herkomst van de soortnaam moeten we kijken naar het rood weeskind. Deze vlindersoort heeft de achtervleugels gekleurd met rode en zwarte banden. Wie de naam van deze

soort heeft bedacht is niet bekend.

Maar de kleuren doen denken aan de kleren van de

weesmeisjes van het Amsterdamse Burgerweeshuis, die geïnspireerd waren op de kleuren in het wapen van de stad. Eerst waren zij rood met wit, maar later rood met zwart, omdat de witte stof snel vuil werd.

Vermits de Couleuren der Onder-Vlerken van dezen Vlinder alleen uit Rood en Zwart bestaan; zo heeft hy zyne Benaming verkreegen van de Overeenkomst dier Couleuren met die der Kleederen van de Burger-Weeskinderen der Stad Amsterdam, welken half rood en half zwart zyn. En doordien de overige vier Soorten van Vlinderen met het Roode Weeskind in Tekening, schoon niet in Couleur, zeer na overeenkomen; zo worden ze insgelyks Weeskinderen genoemd.

Fragment uit "Nederlandsche insecten, beschreeven en afgebeeld", verhandeling over "De Vlinder het ROODE WEESKIND" (bron: biodiversitylibrary.org)

Fragment van het schilderij "Pauze in het Amsterdamse weeshuis"; Max Liebermann, 1882

Het wapen van Amsterdam in 1762

De naam 'rood weeskind' werd al gebruikt door Jan Christiaan Sepp (Amsterdam, 1739-1811). Hij bestudeerde en kweekte samen met zijn vader insecten. Hun bevindingen legden ze vast in gravures en beschrijvingen. De afdrukken die ze maakten van hun gravures kleurden ze vervolgens in. Samen met beschrijvingen van andere entomologen verspreiden ze dit in delen vanaf 1754 onder vrienden en vanaf 1762 als drukwerk. Het laatste deel verscheen in 1928, gemaakt door de vierde generatie Sepp!

De namen van de andere weeskindsorten zijn hiervan afgeleid. Ze hebben allemaal een donkere tot zwarte band lopen op hun achtervleugels. In hun namen is tevens een verwijzing opgenomen van de kleur van de achtervleugels of de waardplant van de soort, bijv. het blauw weeskind, zwart weeskind, eikenweeskind en populierenweeskind.

Leendert de Boer
Arjan Kalee (etymologie)
Foto's alinea etymologie: Wikipedia

OPVOLGING BOOMFEESTDAG, ALWEER EEN FEESTJE!

Boomfeestdag 15 november 2023: het verslag hebben jullie eerder kunnen lezen in Nijkerk Natuurlijk. Kinderen van groep 5 van school Holk Galjoen hebben met hulp van Accent-leerlingen op Boomfeestdag fruitbomen geplant, bloemenzaad gezaaid en een bijenhotel opgezet. Dit alles om een oase voor bijen te creëren in park Corlaer.

Maar hoe staat het er nu voor met het bloemenzaad, het bijenhotel en de fruitbomen die geplant zijn? Deze vraag leek ons een goede aanleiding om een activiteit te plannen die nuttig, leuk en leerzaam is. Tenslotte zijn we als IVN een educatieve club en zijn we als scholenwerkgroep ook reuze benieuwd hoe alles er nu bij staat in het park!

De opvolging van de Boomfeestdag vond plaats op 19 juni 2024. We bedachten een interactieve vorm waarin de kinderen bij vier plekken in het park kijk- en zoekopdrachten krijgen. Op een zoekblad kunnen ze bijhouden wat ze zien. Zo worden kinderen gestimuleerd goed en gedetailleerd naar de natuur om hen heen te kijken.

Zo kijken we naar de fruitbomen: sommigen hebben veel blaadjes gekregen, maar helaas lijkt ook een kwart niet gegroeid te zijn. We denken erover na wat daar de reden van kon zijn. Het natte voorjaar? Onvoorzichtigheid van mensen? Wortels beschadigd? En we vinken op de kaart de fruitbomen af. En de planten die we daar tegenkomen.

Daarna de aanplant van bloeiende struikjes. Hier zoeken we de namen van de struikjes op en horen de kinderen het verschil tussen een struik en een plant. Ook kunnen de kinderen opzoeken in welke maand er welke struik of plant bloeit en dus aantrekkelijk is voor insecten.

Bij het bijenhôtel kijken we of het bewoond is door bijtjes en hoe goed de bloemen zijn gegroeid. Gelukkig kunnen veel mooie bloemen worden bewonderd. Op een afgezet stuk gras kijken de kinderen naar alle soorten planten en diertjes die daar te zien zijn.

Tenslotte zoeken ze in een ongemaaid veld allerlei planten en beestjes...

Bij de picknickbank bekijken en bespreken we nog wat bijzondere vondsten, zoals een halfvergane vogel... Zoiets maakt altijd veel indruk op kinderen. Ook zijn ze helemaal blij met de kleine kikkertjes die tussen het gras springen en die soms ook heerlijk afleiden van onze pogingen hen wat nieuwe natuurkennis bij te brengen.

Het was wederom een feestje om met de kinderen op te trekken in de natuur van het mooie Corlaer met zijn vele groenstroken. Met weer nieuwe natuurbelevissen voor de kinderen, de juf en voor ons!

*Scholenvérkgróep
(Hans, Renée en Marieke)*

Afbeelding van het werkblad

VERSLAG VAN DE EXCURSIE NAAR DE STILLE KERN OP 29 MEI

Na een kletsnatte dag werd het tegen 16.00 uur droog, even de mail checken, en ja hoor: de excursie ging door. Laarzen waren nodig, had ik gelezen en ja, het was echt nodig. Voor mij de eerste keer dat ik in dit gebied ging vogelen.

Tegen 19.00 uur waren we er bijna allemaal en werden we verwelkomd door Dik Bos, en hoorden we gelijk al de roep van de wielewaal. Dik gaf het woord aan Rik Hendriksen, vrijwilliger van het Flevo-landschap. Rik vertelde over de polder Zuidelijk Flevoland, maar ook over het ontstaan van de Stille Kern en Zeewolde dat haar 40-jarig bestaan viert deze maand.

We werden als groep van 35 personen opgedeeld in 3 groepen. De eerste groep ging met Dik Bos mee, rechtsom het meer. De tweede groep, waar ik bij hoorde, ging met Dick Dooyewaard linksom het meer, en de derde groep liep met Rik Hendrikse een andere route richting de uitkijktoren.

Al heel gauw hoorden we de melodieuze klanken van de zanglijster en ook de zwartkop liet zich horen, ook sprongen er veel kleine kikkers op het pad en natuurlijk waren er de vele (naakt)slakken die het prima naar de zin hadden in al die nattigheid van het voorjaar.

De koekoek liet zich zien tijdens de zang van de zanglijster.

Tussen de runderen door liepen we naar het achterste gedeelte van de plas, waar we getrakteerd werden op een honderdtal dravende konikpaarden, die waren geschrokken van een vos. We kwamen de groep van Dik Bos tegen, die onderweg een auto (van een groepje mensen die buizerds aan het ringen waren) uit de modder hebben losgekregen.

En ook hier veel zanglijsters met het hoogste lied.

Verder om het meer werd het steeds natter en natter en liepen we tot de scheenbenen in het water. Het water op het pad was zo diep dat er zelfs karpers zwommen, maar gelukkig zong de zanglijster ook hier ons weer volop toe.

Onze groep kwam als laatste terug bij het uitzichtspunt over het meer. De meesten waren al naar huis, met de rest van de wandelaars hebben we de excursie besproken, onder begeleiding van alweer de zang van vele zanglijsters.

De nachtvlinderexcursie onder leiding van Dick Dooyewaard kon helaas niet

doorgaan deze avond, het was te regenachtig en te koud. Hartelijk dank voor deze geslaagde excursie aan Dik en Dick en Rik. Voor het vogeloverzicht, bijgehouden door Dik Bos, verwijs ik naar de lijst aan het einde van dit verslagje.

P.S.: Toen ik de auto in stapte zong er een zanglijster, of had ik deze nog niet vermeld in het verslag ;-)

Lijst van 41 vogels die door één of meerdere deelnemers is gezien en/of gehoord: appelvink, blauwe reiger, boomkruiper, bosrietzanger, buizerd, cetti's zanger, dodaars, fitis, gierzwaluw, grasmus, grauwe vliegenvanger, grote bonte specht, grote zilvereiger, houtduif, kleine karekiet, kneu, knobbelzwaan,

koekoek, kokmeeuw, koolmees, krakeend, kuifeend, lepelaar, meerkoet, merel, nachtegaal, pimpelmees, putter, rietgors, roodborst, spreeuw, tafeleend, tjiftjaf, tuinfluiter, wielewaal, wilde eend, winterkoning, witte kwikstaart, zanglijster, zeearend, zwartkop.

Kees van Boven

DE BEZORGING VAN NIJKERK NATUURLIJK

Beste lezers van Nijkerk Natuurlijk. Vier keer per jaar worden een paar honderd geprinte exemplaren van dit, door de natuur geïnspireerde, blad door de drukker afgeleverd bij Hilda. Zij controleert de namen en zorgt voor de verdeling naar de bezorgers. De bezorgers zorgen ervoor dat jullie steeds opnieuw kunnen genieten van allerlei verhalen over boeiende natuuronderwerpen in de breedste zin van het woord.

Na jarenlang de bezorging gecoördineerd te hebben heeft Hilda inmiddels het stokje overgedragen aan Renée Broekhuis. Tevens zijn er bezorgers extra aangetrokken, die Nijkerk Natuurlijk in Nijkerk en wijde omgeving bezorgen, sommigen lopend, sommigen op de fiets. Hilda, namens de redactie, schrijvers, bezorgers en ontvangende lezers, hartelijk dank voor deze jarenlange inzet!

IVN Nijkerk

Programma

4^e kwartaal 2024

Datum	Activiteit	Tijd	Locatie	Coördinator
Za 7 september	Vrijwilligersdag IVN Nijkerk	08.45	Station Nijkerk	Ellie Kroon
Zo 8 september	Fotowandeling	10.00	Nog te bepalen	Petra Heidinger
Di 10 september	Bijdrage Fiets4daagse	10.00-16.00	Aan de Breede Beek	Hans Dekker
Za 21 september	Vogelinventarisatie	09.00-10.00	Delta Schuitenbeek	Hanneke Bronkhorst
Zo 22 september	Doorstapwandeling	10.00-12.00	Nog te bepalen	Petra Heidinger
Za 5 oktober	Trekvogeltelling Euro Bird Watch	08.00-11.00	Delta Schuitenbeek	Hanneke Bronkhorst
Za 5 oktober	Natuurlijk proeven	10.00	Nijkerkerveen	Elly Kuijt
Zo 13 oktober	Fotowandeling	10.00	Nog te bepalen	Petra Heidinger
Za 19 oktober	Herfstexcursie	14.00	Oldenaller	Renée Broekhuis, Lida Boomsma
Za 19 oktober	Vogelinventarisatie	09.00-10.00	Delta Schuitenbeek	Hanneke Bronkhorst
Zo 27 oktober	Doorstapwandeling	10.00-12.00	Nog te bepalen	Petra Heidinger
Za 2 november	Natuurlijk proeven	10.00	Nijkerkerveen	Elly Kuijt
Za 2 november	Landelijke Natuurwerkdag	10.00-12.00	Vogeleiland Arkervaart	Rien Loman
Za 9 november	Vogelexcursie op de fiets	09.00	Arkemheen	Jelle de Jong, Hans Dekker
Zo 10 november	Fotowandeling	10.00	Nog te bepalen	Petra Heidinger
Za 16 november	Vogelinventarisatie	09.00-10.00	Delta Schuitenbeek	Hanneke Bronkhorst
Zo 24 november	Doorstapwandeling	10.00-12.00	Nog te bepalen	Petra Heidinger
Za 7 december	Natuurlijk proeven	10.00	Nijkerkerveen	Elly Kuijt
Zo 8 december	Fotowandeling	10.00	Nog te bepalen	Petra Heidinger
Za 21 december	Vogelinventarisatie	09.00-10.00	Delta Schuitenbeek	Hanneke Bronkhorst
Zo 22 december	Doorstapwandeling	10.00-12.00	Nog te bepalen	Petra Heidinger

Dikgedrukt staan de extern gerichte activiteiten

Dit programma is onder voorbehoud. Zie ook de website www.ivn.nl/afdeling/nijkerk en de maandelijkse Nieuwsbrief. Volg ook de plaatselijke bladen.
Voor meer informatie: bel 06-52327370 of mail nn@ivn-nijkerk.nl

VERSLAG OPEN TUINEN DAG OP 15 JUNI 2024

Ongeveer 200 tuinliefhebbers hebben onze tuin op 15 juni bezocht. Dat is aardig veel. De Stad Nijkerk wijdde er een halve pagina aan en de stichting Groei en Bloei zorgde ook voor veel publiciteit. Er kwamen veel mensen uit Nijkerk maar het was ook opvallend dat er heel wat mensen uit Amersfoort, Hoevelaken, Bunschoten, Baarn en Putten een bezoek aan onze tuin brachten. Van Groei en Bloei hadden we een boekje gekregen waar mensen hun reactie konden opschrijven. Hetgeen de mensen het meest opviel was de diversiteit en de grote variatie in hoge en lage begroeiing.

Er werden veel vragen gesteld. Mensen kwamen ook om ideeën op te doen voor hun eigen tuin. Men vond het interessant dat het hout, de stenen en de dakpannen waarmee perken afgezet zijn en muurtjes gebouwd van gerecycled materiaal zijn. Het stuk grond achter de sloot van onze tuin bestaat uit een dwarssloot, een houtsingel en een schouwpad. Vijftien jaar geleden groeiden daar alleen maar brandnetels en bramen.

Weinig diversiteit dus. In overleg met de gemeente hebben wij hier een natuurtuin van gemaakt. Van het vroege voorjaar tot in de late herfst zijn er bloeiende planten en af en toe veel insecten. Gelukkig dat de kikkerstand zich weer heeft hersteld. Ook struinen er veel padden rond.

Aangezien Open Tuinen Dag op een zaterdag viel, waren er geen mensen van de gemeente in de tuin om uitleg te geven wat burgerparticipatie voor het openbare groen betekent, dus daarom hebben wij dat maar gedaan. Wel heel leuk was het dat we van de gemeente vijftig zakken met weidebloemenzaad kregen, die we aan de bezoekers hebben uitgedeeld.

Het was ook heel leuk dat we van Petra Heidinger tien potten met stekken van de vlinderstruik kregen en tien potten met pompoenplantjes. Eén van deze exemplaren is in acht weken uitgegroeid tot een plant van meer dan drie meter groot. Als Groei & Bloei ons één van de volgende jaren weer vraagt, doen we weer mee. De tuinen kunnen nu alleen nog maar bezocht worden op afspraak.

Leendert en Anneke de Boer

EEN BOEK OVER HET FUNERAIRE ERFGOED VAN NIJKERK

Deze herfst komt er van mij een boek uit over het funeraire erfgoed van Nijkerk. Het gaat over de oude begraafplaatsen in en rondom de Grote Kerk, de Oude begraafplaats, de twee joodse begraafplaatsen, waar nu de Colthoflaan is, de joodse begraafplaats aan de Oude Amersfoortseweg en het oude gedeelte van de katholieke begraafplaats. Alles geschreven aan de hand van een redengevende beschrijving van 2001 van een funerair archeoloog in opdracht van de gemeente Nijkerk. Voor het schrijven van mijn boek was ook archiefonderzoek nodig, interviews, literatuuronderzoek, bezoeken aan talloze andere begraafplaatsen enzovoort. Aangezien er geen tijdsdruk was heb ik er een paar jaar over gedaan.

De vraag is natuurlijk: hoe komt een natuurman, een IVN'er, erbij om een boek te schrijven over het funeraire erfgoed van Nijkerk.

Dat zit zo: een paar jaar geleden was er een nieuwjaarsexcursie waar ik als gids voor gevraagd werd. Rien Loman, de groenspecialist van Nijkerk en het IVN, ging met de gidsen voorwandelen. De excursie zou gaan over vroegbloeiers, bomen en mossen en groenblijvende planten. Aangezien op vooral oude begraafplaatsen veel groenblijvende planten, mooie bomen en bijzondere mossoorten groeien, ging de voorwandeling ook over de Oude begraafplaats. Rien, die eveneens de beheerder van deze plek is, vertelde interessante verhalen, niet alleen over de planten, maar ook over de geschiedenis van sommige graven.

Het baarhuisje uit 1903 (in Neogotische stijl) op de oude begraafplaats van Nijkerk. Het lichaam van een overledene kon hierin enkele dagen koel worden opgebaard tot aan de begrafenis. Indien nodig groef men in dit huisje een gat van 1,5 m diepte om daarin het lichaam nog koeler te houden.

Op de Oude begraafplaats van Nijkerk zijn veel groene planten geplaatst als symbool van het eeuwige leven.

Na de excursie besloot ik hier een verslag over te schrijven. In plaats van een klein stukje voor Nijkerk Natuurlijk werden het veertig bladzijden. Natuurlijk kon er niet alleen over de Oude begraafplaats geschreven worden, maar ook over de andere zes plekken waar in het verleden begraven werd. Door een ongelooflijk toeval kreeg ik de al bijna vergeten redengevende beschrijving van het funerair erfgoed van Nijkerk in handen en daardoor kon ik alle begraafplaatsen aan de hand van dit werk beschrijven en werd het tenslotte een boek van ongeveer tweehonderdvijftig bladzijden.

Eén van de onderwerpen is waarom bepaalde planten, dus ook bomen en mossen, speciaal op een begraafplaats voorkomen. Hier komen ook allerlei dieren op af. Daarom zijn er veel nestkastjes opgehangen en heeft de bosuil hier jongen grootgebracht. Ik woon op een paar honderd meter van de Oude begraafplaats en in de bomen achter mijn huis heb ik meermalen de bosuil gezien en gehoord. Aan het plantaardig en dierlijk leven op de begraafplaatsen is een heel hoofdstuk gewijd.

Leendert de Boer

ZORGZAME MOEDERS

De scholenwerkgroep geeft ook dit jaar weer lieveheersbeestjeslessen op een aantal basisscholen. Eén school wilde een stapje verder gaan en vroeg naar een insectenles en uiteindelijk is dat een les 'Insecten en andere kleine beestjes' geworden. En daarmee ben ik toch wel in een wondere wereld terechtgekomen, voor mij een verdieping van de natuurgidsencursus die ik gevolgd heb.

Zo kwam ik ook de oorworm weer eens tegen, een van de engste dieren uit mijn jeugd. Ik kom ze mijn hele leven al tegen. Er eentje spotten is eenvoudig: meestal volstaat het om een steen, een bloempot of een stuk hout op te tillen. Ze zien er een beetje gevaarlijk uit, met hun scherpe 'knijptang' aan het achtereinde. En dat is ook meteen het unieke kenmerk waaraan je elke oorworm meteen herkent.

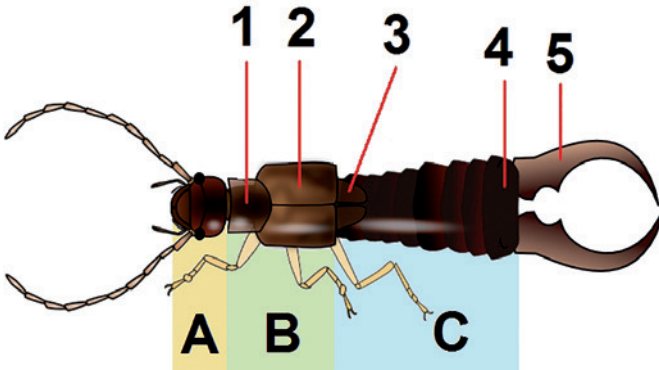
Gewone oorworm, vrouwtje

Oorwormen of huidvleugeligen zijn een orde van gevleugelde insecten. Ze kruipen al heel lang op aarde rond. Ze zijn ontstaan uit kakkerlak-achtige dieren, zo'n 200 tot 300 miljoen jaar geleden. Er zijn fossiele resten gevonden van meer dan 100 miljoen jaar oud. De wetenschap heeft zo'n 1800 soorten beschreven, in Nederland zie we vooral de gewone oorworm (*Forficula auricularia*), maar er zijn ook vier andere soorten waargenomen.

De wetenschappelijke naam voor oorwormen is *Dermaptera*. De Nederlandse naam oorworm is misleidend: een oorworm is geen worm en is niet aan het oor van mensen of dieren te linken. Wellicht heeft de naam te maken met de voorliefde van de oorworm om snel in nauwe spleetjes te kruipen en met zijn kronkelend gedrag. Men was vroeger bang dat ze in de oren van een slapend persoon zouden kruipen.

Lichaamskenmerken van de oorworm

Oorwormen hebben een afgeplat lichaam met een glanzende, donkerbruine buitenkant. Ze hebben een typische insectachtige bouw, met vooraan de kop (A), daarachter het borststuk (B) met drie paar poten en ten slotte het achterlijf (C). Achter de kop is het halsschild (1) gelegen, deze plaat bedekt het voorste deel van het borststuk. Het achterste deel draagt de voorvleugels (2) en de achtervleugels (3). Het achterlijf wordt beschermd door platen, de tergieten (4)

aan de bovenzijde en de sternieten aan de buikzijde. Oorwormen hebben een langwerpige, afgeplat lichaam met aan de achterzijde twee duidelijk zichtbare achterlijfaanhangsels (5). Aan de kop zitten tasters en antennes (voelspriet).

Het eerste paar vleugels is nauwelijks ontwikkeld en heeft de vorm van een klein, leerachtig schildje. Hieronder liggen grotere, glasheldere vleugels die opgevouwen zijn. Oorwormen lijken wat hun vleugels betreft dus een beetje op kevers. De vleugels worden echter zelden gebruikt. Aan het eind van het achterlijf zitten naar binnen gebogen uitsteeksels die de vorm van tangen hebben. Soms zitten hierop nog een soort tanden. Met de tangen worden prooien gepakt zoals rupsen en larven. Met de tangen (cerci) wordt de prooi over het lichaam heen naar de monddelen gebracht. Bij het vrouwtje zijn de tangen bijna recht en raken ze elkaar vaak.

Van een aantal soorten oorwormen is bekend dat de tangen worden gebruikt om de opgevouwen achtervleugels onder de beschermende voorvleugels uit te trekken om te kunnen vliegen. Voor de meeste oorwormen, zoals onze 'gewone', is dat te veel werk: de vleugels moeten meer dan 40 keer worden opgevouwen. Wordt een oorworm bedreigd, dan krult die zijn tangen omhoog om vijanden af te schrikken. Een oorworm kan niet steken met de tangen, zoals angeldragende insecten dat doen. Een 'kneep' van een oorworm is bij de mens wel voelbaar, maar zal geen verwondingen toebrengen.

De oorworm heet dus mogelijk oorworm omdat hij zich graag verbergt op donkere, nauwe plekjes, zoals bloemen met veel inkruipplekjes. Oorwormen leven, net als pissebedden, onder schors, onder afgevalen bladeren en in vermolmd hout. Ze verkiezen een vochtige omgeving omdat ze gevoelig zijn voor uitdroging. Oorwormen verstoppen zich meestal overdag en komen pas tevoorschijn wanneer het donker is. Oorwormen zijn alleseters. Ze zijn vooral 's nachts actief en jagen op kleine insecten. Ze eten ook graag planten, met name bloemen fruit en aardappelen.

Vrouwte, eitjes en nimfen van de gewone oorworm

De paring vindt plaats in het najaar. Daarvoor gaat de man vooral af op de geur. De paring gebeurt door beide achterlijven tegen elkaar te houden, met de koppen in tegenovergestelde richting. Het mannetje houdt het vrouwtje 'in de tang' en laat de daad soms uren in beslag nemen. De oorwormen kruipen weg in de grond om te overwinteren en in het vroege voorjaar legt het vrouwtje in een zelfgemaakt holletje in de grond 40-70 eitjes, die ze regelmatig schoon

---

schraapt om uitdroging en aantasting door schimmels te voorkomen. Als de nimfen worden geboren, lijken ze meteen op hun ouders. Ze kennen een onvolledige gedaantewisseling en doorlopen 4-5 stadia om alle volwassen kenmerken te krijgen. Anders dan bij veel andere insecten gaat de moederzorg na de geboorte gewoon door. Het vrouwtje gaat op zoek naar voedsel en braakt dat uit boven de nimfen. Na een week of vier gaan ze zelf op zoek naar mijten, springstaarten en naar bladluizen en vlooien.

Oorwormen kunnen planten aanvreten, maar de schade is niet groot zoals bij dieren die in kolonies een plant kunnen verwoesten. Wel kunnen ze plantenziektes overbrengen.

De oorworm is een gewilde dis voor vogels, amfibieën, spinnen, insecten en zoogdieren. Doordat oorwormen in vochtige omgevingen leven, vallen ze ook regelmatig ten prooi aan bacteriën en schimmels. Zelf eet de oorworm kleine diertjes zoals insectenlarven en luizen en kan het op die manier een voor de mens nuttig diertje zijn.

Een interessant beestje, vooral door die intense zorg voor de eitjes en de jongen. Zo eng is die oorworm toch ook weer niet.

*Hans Dekker
(afbeeldingen zijn van Wikipedia, ook een deel
van de informatie is afkomstig van Wikipedia)*

Wijnhoeve Middeldorp
Ambachtelijke en duurzame wijn geproduceerd in Nijkerk
Nu 10% korting op onze wijnen voor IVN-Nijkerk leden

Appelsestraat 38, Nijkerk
www.wijnhoevemiddeldorp.nl

GERT DAVELAAR

GRONDWERKEN LANDSCHAPSONDERHOUD

Heiweg 34
3794 MP De Glind
Tel: 06-23769164
www.gertdavelaar.nl
info@gertdavelaar.nl

Welkom bij Albert Heijn Nijkerk.

Openingstijden:

maandag t/m zaterdag 07.00 - 22.00 uur
zondag 08.00 - 22.00 uur

Dat is het *lekkere* van...
Albert Heijn Van den Tweel

Frieswijkstraat 72 - Nijkerk

Bulderweg 16
3862 PK Nijkerk
tel: 06-224 00 523
e-mail: info@bokkers-verhuur.nl

VOGELCURSUS VOORJAAR 2024 DOOR IVN EN VUN

Wat is er leuk aan vogels kijken?

Dat was de startvraag waarmee de vogelcursus van IVN en Volksuniversiteit Nijkerk (VUN) eind februari begon en die, wanneer ik voor mijzelf spreek, steeds makkelijker te beantwoorden werd gedurende de vijf cursusavonden.

Jelle de Jong en Hans Dekker onderwezen ons met veel enthousiasme over de vele vogelsoorten die je tegen kan komen rondom het huis en in bos, weide, riet en moeras. We luisterden aandachtig, leerden vogels onderscheiden door te kijken naar bijv. grootte en verenkleed, vorm en kleur van snavel en poten. Niet alleen op de cursusavonden zelf gebeurde dat, maar ook op de zaterdagochtenden waarop we de natuur introkken. En natuurlijk probeerden we hun zang te onderscheiden, alhoewel dat voor velen van de 25 cursisten best een ingewikkelde klus bleek.

De eerste ochtend trokken we door landgoed Oldenaller. Daar hoorden en zagen we de boomklever en boomkruiper, roodborstjes, vinken en we hoorden hun vinkenslag (zang). Ook zagen we de reigers, druk bezig met het bouwen van hun nesten, de specht, de gaai en zo nog veel meer vogelsoorten.

De tweede ochtend vertoefden we in polder Arkemheen, waar we o.a. de net uit Afrika teruggekeerde grutto's konden verwelkomen, en met hen nog vele soorten weidevogels.

De bosvogels bekeken we op landgoed Den Treek, waar we ook de roodborsttapuit tegenkwamen, die de laatste jaren in aantal broedparen weer toeneemt.

Om onze theoretische kennis over riet- en moerasvogels aan te vullen volgden we een excursie door het natuurgebied de Oostvaardersplassen. Hier heeft Rik Hendrikse ons verteld over het ontstaan van de Flevopolder (zie hiervoor ook Nijkerk Natuurlijk 3-2024). Al struinend over kleine paadjes ontmoeten we de bever en kwamen de heckrunderen en herten ons begroeten.

De bever in de Oostvaardersplassen

Weide- en rietvogels werden gezocht in Harderbroek, de bomen zaten inmiddels vol blad waardoor we veel vogels alleen konden horen, maar gelukkig liet de koekoek zich wel goed zien. In de vogelhut was er alle gelegenheid om de watervogels te bekijken.

De grote plas in de Stille Kern

Na de laatste cursusavond gingen we op zaterdag naar de Stille Kern. Op onze ronde langs de, door regen fors uitgebreide, plas spotten we met onze verrekijkers de vele zangvogels, zwanen en lepelaars en zowaar een witte reiger. De Schotse hooglanders bekeken ons nieuwsgierig en wij hen, - wat een prachtige oerrunderen zijn het toch -, de 'theemutsen onder de runderen', zo werd ons verteld.

Zilverreiger en lepelaars door de verrekijker

Spanning vanuit de vogelkijkhut

Schotse hooglanders

Kortom een educatieve vogelcursus! Met dank aan Jelle en Hans. We hebben er ten volle van genoten!

Thea Kloek

BOUW *hoveniersbedrijf*
BULDERWEG

Hoveniers Aanleg

Hoveniers Onderhoud

Boomtechniek

Schoolpleinen

Flora en Fauna

Bouw Bulderweg Hoveniersbedrijf
Duifhuis 34
3862 JG Nijkerk

Tel: 033 245 41 86
Mobiel: 06 53 302 663

FF SOLUTIONS

*Oplossingen flora & fauna
binnen het wettelijke kader*

Onderdeel van:
R.I.-Buitenbouw B.V.

www.ri-buitenbouw.nl

WERKGROEPEN

Advertenties	Rien Loman	06 - 25 08 18 05 advertenties@ivn-nijkerk.nl
Boomfeest	Hans Dekker	06 - 52 32 73 70 boomfeest@ivn-nijkerk.nl
Communicatie, PR en Promokraan	Ruud Verhoef	06 - 50 74 38 18 promo@ivn-nijkerk.nl
Fotowerkgroep	Petra Heidinger	fotowerkgroep@ivn-nijkerk.nl
Gidsen en excursies	Ruud Verhoef	06 - 50 74 38 18 gidsenwerkgroep@ivn-nijkerk.nl
Hoogstambrigade	Rien Loman	06 - 25 08 18 05 hoogstambrigade@ivn-nijkerk.nl
Landschapsbeheer	Rien Loman	06 - 25 08 18 05 landschapsbeheer@ivn-nijkerk.nl
Natuurlijk Proeven	Elly Kuijt	06 - 22 23 28 68 ellykuyt@gmail.com
Nieuwsbrief	Herman van Dasselaar en Jorieke Linnenkamp	pr@ivn-nijkerk.nl
Nijkerk Natuurlijk	Arjan Kalee (tijdelijk)	nn@ivn-nijkerk.nl
Planten	Arjan Kalee	plantenwerkgroep@ivn-nijkerk.nl
Scholen	Hans Dekker	06 - 52 32 73 70 scholenwerkgroep@ivn-nijkerk.nl
Vogels	Janoh de Groot	06 - 26 53 44 03 vogelwerkgroep@ivn-nijkerk.nl
Wandelgroep	Petra Heidinger Ruud Verhoef	promo@ivn-nijkerk.nl
Website	Ruud van Veenschoten	06 - 81 33 26 28 webmaster@ivn-nijkerk.nl

**VAN
DER
GOOT**

OPTICIENS

**Gespecialiseerd in
verrekijkers en nachtzicht.**

o.a.: Swarovski - Zeiss - Bynolyt - Leica - Pulsar - Hikmicro

Plein 15, Nijkerk